20 Ιουλίου 2019

Τι πρόλαβες να πάρεις μαζί σου φεύγοντας το ’74;

/ Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός

Τι πρόλαβαν να βάλουν στον «ποξιά» τους οι πρόσφυγες τη μέρα που εκδιώχθηκαν με τη βία από το σπίτι τους; Αυτό ήταν το πρώτο ερώτημα που τους κάναμε συναντώντας τους στον προσφυγικό οικισμό όπου διαμένουν τις τελευταίες δεκαετίες.

Από τους Μιχάλη Μιχαηλίδη και Λένια Γεωργίου

Επίσης, ρωτήσαμε να μας πουν τι θα ήθελαν να έφερναν από όλα όσα άφησαν πίσω, αλλά και αν επέστρεψαν εκεί αφότου άνοιξαν τα οδοφράγματα και αν πήραν κάτι μαζί τους φεύγοντας.

Αφορμή για αυτό το ρεπορτάζ αποτέλεσε το πρότζεκτ της Λένιας Γεωργίου, η οποία στο πλαίσιο της δουλειάς-τέχνης της (ασχολείται με την εικαστική θεραπεία) συνάντησε πολλούς πρόσφυγες και άκουσε τις ιστορίες τους, βάζοντάς τις σε έναν μπόγο και μεταφέροντάς τις σε πολλές εκθέσεις στο εξωτερικό (διάβασε σχετική συνέντευξη εδώ). Ποτέ όμως δεν έβαλε μέσα ιστορίες από Κύπριους πρόσφυγες…

Εξ ου και η ιδέα να περπατήσουμε μαζί σε έναν προσφυγικό οικισμό στην Κύπρο και να «ανοίξουμε» τον ποξιά των προσφύγων του ’74, κυριολεκτικά αλλά και μεταφορικά, για να δούμε τι κρύβει μέσα.

Ο κύριος Κώστας, η κυρία Χρυσταλλού, η κυρία Ειρήνη, ο κύριος Αντρέας, η κυρία Νίτσα, η κυρία Δέσποινα και ο κύριος Μιχάλης, η κυρία Αντρούλλα και ο κύριος Χριστόδουλος, ο κύριος Χριστάκης, η κυρία Ελένη, η κυρία Μαρκαρού και ο κύριος Καλλής, μοιράστηκαν μαζί μας μνήμες, ενίοτε ξύνοντας πληγές, ενώ οι πλείστοι από αυτούς μας ευχαρίστησαν αφού η διαδικασία αυτή αποτέλεσε κάποιου είδους λύτρωση. Κάποιοι, μάλιστα, ένοιωσαν την ανάγκη να μας ευχαριστήσουν, αποχαιρετώντας μας με μια αγκαλιά.

Χρυσταλλού Γιακουμή, 80 ετών

Φεύγοντας, είπα στην κόρη μου να πιάσει το πάπλωμα και είπε μου όχι γιατί θα λερωνόταν εκεί που θα κοιμόμασταν.

«Είμαι από το Καπούτι της Μόρφου. Είχαμε περβόλια με πορτοκάλια, είχαμε πολλές δουλειές. Πάντρεψα την κόρη μου στις 14 Ιουλίου και την επόμενη μέρα έγινε το Πραξικόπημα. Τις πρώτες μέρες της Εισβολής ήμασταν στα χωράφια με τα

γαϊδούρια και δεν είχαμε καταλάβει αν ήταν πόλεμος.

Στις 14 Αυγούστου φύγαμε ‘τίτσιροι’ και πήγαμε στα Σπήλια. Κάποιοι πήραν μαζί τους σεντόνια, άλλοι παπλώματα. Ο άντρας μου έμεινε εγκλωβισμένος και πρόσεχε κάποια παιδιά που είχαν μείνει σπίτι μας. Όταν τελικά έφυγε, αντί να φέρει μαζί του τα πεντοσέλινα που είχαμε, τα έκρυψε στον γουμά.

Επέστρεψα όταν άνοιξαν τα οδοφράγματα. Έσυρα κλάμα που επήα… Δεν νομίζω να επιστρέψουμε ποτέ. Φεύκει ο Τούρκος; Εν φεύκει»

Ειρήνη και Αντρέας Πύρος

Δεν πήρα τίποτα φεύγοντας. Μόνο τις 3 κόρες μας, όπως ήταν με τα ρούχα και τις παντόφλες τους.

«Στις 14 Ιουλίου ήμασταν σε ένα γάμο και ακούγαμε κόσμο να ψουψουρίζει ότι κάτι θα γίνει. Τη μέρα της Εισβολής μπήκαμε 11 άτομα σε ένα αυτοκίνητο. Τι να παίρναμε μαζί μας; Ευχαριστούμε τον Θεό που γλυτώσαμε και γλύτωσαν και οι κόρες μας.

Τα μόνα που επιάσαμε ήταν μια φωτογραφία των αρραβώνων μας (ήμασταν 18 χρόνων), αλλά και οι φωτογραφίες των γονιών μας. Είχαμε και τσούρες αλλά τις αφήσαμε, δεν ξέραμε πως θα κάνουμε τόσες μέρες (σ.σ. 43 χρόνια μέχρι τώρα). Πήγαμε στα Λεύκαρα. Ήταν καλός ο κόσμος στα Λεύκαρα, ήμασταν καλοί κι εμείς, επεράσαμε.

Αν είχα την ευκαιρία να πάρω κάτι από όλα όσα άφησα πίσω, είναι τα κεντήματα και τα παπλώματα που έφτιαξα για να αναγιώσω τα μωρά μου. Τα άφησα όλα εκεί, σε στοίβες, και έφυγα. Θα ήθελα, αν μπορούσα, να τα έφερνα πίσω.

Δεν ελπίζουμε ότι θα γυρίσουμε. Όταν πήγαμε στο σπίτι μας στο Νέο Χωριό Κυθραίας, αφού άνοιξαν τα οδοφράγματα, μας είπε ο Τούρκος: ‘Εγώ έζησα παραπάνω χρόνια από σένα μέσα στο σπίτι. Έκαμα παιθκιά, επάντρεψά τα, εν δικό μου το σπίτι’. Δεν βρήκαμε τίποτε στο σπίτι μας, ήταν μια γερημία. Το ότι επεράσαν τόσα χρόνια είναι εις βάρος μας. Κάνουν ρίζες, εκάναν ρίζες.

Δεν ξεχνιέται τίποτε. Έρχονται όλα στο μυαλό μας».

Νίτσα Σωτηρίου, 70 ετών

Είχα δίδυμα, 2 χρόνων, και πήρα μόνο ρούχα για τα μωρά.

«6 Αυγούστου έφυγαν οι μισοί από το χωριό, ενώ στις 15 Αυγούστου, της Παναγίας, φύγαμε οι υπόλοιποι αφού βομβάρδισαν οι Τούρκοι το χωριό. Φύγαμε με το βαν του πατέρα μου, καμιά 15ριά άτομα και πήγαμε στον Καλοπαναγιώτη.

Πρόλαβα να πάρω μόνο ρούχα για τα μωρά. Θα ήθελα να πιάσω φωτογραφίες των μωρών μου που ήταν μικρά και κάποια αναμνηστικά. Τίποτε άλλο δεν μπορούσαμε να φέρουμε.

Νομίζαμε πως ήταν για 2-3 μέρες και μετά θα στραφούμε πίσω.

Σήμερα δεν με αφήνουν να πάω στο σπίτι μου γιατί έχει στρατιώτες μέσα. Νομίζω πως θα ανοίξει νάκκον η καρκιά μου μόνο και μόνο αν δω το σπίτι μου, τα έπιπλά μου που τα εκαθάριζα, που τα επεριποιούμουν. Μόνο τούτο θέλω.

Κατά τ’ άλλα, αν φύγουν οι Τούρκοι θα πήγαινα να ζήσω. Δεν φοβάμαι»

Κώστας Κυπρή, 77 ετών

Το πιο σημαντικό πράγμα που άφησα πίσω είναι το σπίτι μου.

«Κατάγομαι από το Συγχαρί της επαρχίας Κερύνειας. Τη μέρα της εισβολής θα έφευγα με ένα αυτοκίνητο αλλά δεν πρόλαβα να μπω μέσα καθώς πήγα για μια στιγμή να πιω νερό. Έφυγαν και δεν τους πρόλαβα. Φεύγοντας στη συνέχεια, δεν πήρα τίποτα μαζί μου. Όλα έγιναν γρήγορα αλλά τα θυμάμαι με λεπτομέρειες. Είχαμε πολλές ‘ευτζιές’.

Θυμάμαι τα πάντα και όχι μόνο στην επέτειο της εισβολής, αλλά κάθε μέρα. Κουβαλώ ακόμα τον φόβο αλλά και τις αναμνήσεις του πώς έσωσα την οικογένειά μου.

Θα πήγαινα ξανά πίσω στο σπίτι μου. Να φύγουν και θα πάω»

Δέσποινα και Μιχάλης Πασχάλη

Ούτε την πόρτα του σπιτιού μας δεν προλάβαμε να κλείσουμε φεύγοντας.

«21 Ιουλίου, Κυριακή απόγευμα. Είχαμε βρει ένα αυτοκίνητο έξω από το σπίτι μας. Το άφησε κάποιος και έφυγε, νομίζοντας πως δεν παίρνει μπρος. Καταφέραμε και το ξεκινήσαμε και μπήκαμε 10 άτομα σε αυτό.

Το μόνο που πήραμε ήταν σε μια τσάντα ένα γάλα Βλάχας, το μπιμπερό του μωρού, λίγο χαλούμι και λίγο ψωμί. Είχαμε μαζί μας τον 4χρονο γιο μας και την 7χρονη κόρη μας.

Ούτε καν λεφτά και χρυσαφικά που θα ήταν εύκολο να τα μεταφέρουμε δεν πήραμε. Πιστεύαμε ότι θα πάμε ξανά πίσω ή τουλάχιστον δεν πιστεύαμε ότι θα φύγουμε και δεν θα επιστρέψουμε ποτέ.

Επιστρέψαμε όταν άνοιξαν τα οδοφράγματα. Το σπίτι μας ήταν καινούργιο και έγινε στάβλος. Δεν είναι καθόλου καθαρή η Τούρτζισσα που μένει εκεί. Ήταν παράδεισος μέχρι το ’74. Είχαμε περβόλια, ενώ δεν υπήρχε δέντρο που δεν το είχαμε στην αυλή μας»

Αντρούλλα και Χριστόδουλος Πατούνας

Η γιαγιά μου έβαλε και δύο τσούρες στο λεωφορείο φεύγοντας.

Έγινε επιστράτευση στις 20 Ιουλίου, οπότε εγώ έμεινα και η γυναίκα μου πήγε στην Ευρύχου. Από το σπίτι μας, που βρίσκεται στον Ξερό Μόρφου, πρόλαβε να πάρει μαζί της μόνο ρούχα. Όλοι πίστευαν πως θα επιστρέψουν.

Η γιαγιά μου δεν ήθελε να αφήσει τα ζώα της και για να την πείσουμε να φύγουμε βάλαμε και δύο τσούρες στο λεωφορείο.

Όταν επιστρέψαμε μετά το 2004 που άνοιξαν τα οδοφράγματα, μπήκαμε κανονικά στο σπίτι μας αφού εκεί ζει ένας Τ/κ. Μου έκανε εντύπωση που η πόρτα του δωματίου μου ήταν κλειδωμένη. Δοκίμασα να την ανοίξω για να δω αν κάποια πράγματα ήταν εκεί ακόμα αλλά με απέτρεψε ο Τ/κ ένοικος.

Υπό προϋποθέσεις θα πήγαινα πίσω να ζήσω στο σπίτι μου. Εννοώ, αν έρχονταν μαζί και τα παιδιά μου. Αλλιώς είναι δύσκολο…»

Χριστάκης Κώστα, 72 ετών

Θα ήθελα να είχα φέρει τη φωτογραφία του γάμου μου.

«Η γυναίκα μου μαζί με τα δύο παιδιά μας, 6 και 3 χρόνων, έφυγαν από την Μουσουλίτα Αμμοχώστου στις 14 Αυγούστου, με τις πιτζάμες και χωρίς παπούτσια. Πέρασαν και τους είπαν να φύγουν από το χωριό, διότι έσπασε η γραμμή στο Τσιάος. Έφυγαν και πήγαν στη Σωτήρα.

Εδώ φέραμε μόνο το κλειδί του σπιτιού μας αφού κι αυτό γιατί ξέμεινε μέσα στην τσέπη της γυναίκας μου.

Επέστρεψα ξανά όταν άνοιξαν τα οδοφράγματα, αλλά δεν πήρα τίποτα φεύγοντας. Εκείνη τη μέρα ένοιωσα αγανάκτηση. Με έβαλαν να βγάλω τα παπούτσια για να μπω στο σπίτι μου.

Αν θα επέστρεφα; Το χωριό μου δεν θα το δώσουν πίσω, αν το έδιναν ίσως να το σκεφτόμουν

Κάθε φορά που ηχούν οι σειρήνες, ξυπνούν οι μνήμες. Στον Άη Παύλο σκοτώνονταν άνθρωποι δίπλα μου. Για να ζήσω έπιασα έναν τραυματία και μπήκαμε μαζί στο ασθενοφόρο. Ήμουν γεμάτος αίματα»

Ελένη Πολυκάρπου, 80 ετών

Μόνο ένας τοίχος είχε μείνει όρθιος και πάνω σε αυτόν ήταν οι φωτογραφίες του γάμου μας. Μόνο αυτό έφερα πίσω, συν το κλειδί του αυτοκινήτου μας.

«Είμαι από τον Γερόλακκο. Με τον σύζυγό μου και τα 6 παιδιά μας, ηλικίας από 2 μέχρι 18 χρόνων, φύγαμε από το σπίτι μας στις 20 Ιουλίου (καθώς γύρω από το χωριό υπήρχαν φωτιές), όλοι με ένα ταξί και πήγαμε στο Μένοικο. Μας έφερναν γάλα με τους κουβάδες για να ταΐσουμε τα παιδιά μας.

Στις 22 Ιουλίου, τη Δευτέρα μετά την Εισβολή, επιστρέψαμε και βρήκαμε το σπίτι μας ισοπεδωμένο από τις βόμβες. Μόνο ένας τοίχος είχε μείνει όρθιος και πάνω σε αυτόν ήταν οι φωτογραφίες του γάμου μας. Μόνο αυτό έφερα πίσω, συν το κλειδί του αυτοκινήτου μας.

‘Μακάρι να έρτουν πίσω τα παιθκιά του κόσμου τζαι τα σπίθκια έννεν πρόβλημα, ξαναχτίζονται’. Ακόμα είναι μέσα στα αυτιά μου η κουβέντα που είπε ο πατέρας μου. Αλλά δυστυχώς… Πού είναι τα παιθκιά του κόσμου;

Μετά το Μένοικο, όπου μείναμε για κάποιες μέρες, φύγαμε και πήγαμε στο Γούρρι.

Μετά, ζήσαμε και για 2,5 χρόνια στον Άη Γιάννη Μαλούντας.

Παρόλο που δεν έχω σπίτι για να πάω πίσω, σε περίπτωση λύσης θα επέστρεφα ξανά στο χωριό μου»

Μαρκαρού και Καλλής Κεκκουρής, 84 και 89 ετών

Φύγαμε και τα μωρά ήταν ξυπόλυτα. Μαζί μας, σε μια τσάντα, πήραμε μόνο ένα ψωμί, ενάμιση χαλούμι, ένα μαχαίρι και μια πετσέτα.

«Ήμασταν αμάθητοι του πολέμου. Δεν ξέραμε από πόλεμο. Βλέπαμε φωτιές στον πενταδάκτυλο, βλέπαμε βομβαρδισμούς… Φύγαμε από τη Λύση (Αμμόχωστος) στις 14 Αυγούστου με τα 4 παιδιά μας -ο μικρός μας ήταν 8 και ο μεγάλος 18. Μπήκαμε σε ένα λεωφορείο με άλλο 50 άτομα.

Ακούσαμε ότι η Λύση δεν ήταν στα σχέδιά τους να την πιάσουν και έτσι επιστρέψαμε ξανά στο σπίτι και πήραμε 5-6 χαλούμια, λίγα αυγά, 3 ψωμιά που είχα ζυμώσει, 1-2 κουβέρτες και ένα πάπλωμα πάνω στο οποίο κοιμόμασταν στο έδαφος.

Μείναμε για 2,5 χρόνια στην έκθεση. Τον χειμώνα κρυώναμε πολύ. Δεν είχαμε ύπνο γλυτζιή.

Όταν επιστρέψαμε στο σπίτι μας αφότου άνοιξαν τα οδοφράγματα, ο Τούρκος είπε μας «ξεχάστε τα ούλλα, το σπίτι εν του Ντεκτάς».

Κάθε φορά που παίζουν οι σειρήνες, ανατριχιάζουμε»

Πηγή: **city.sigmalive.com**